

EGY FORRADALMÁR FESTŐ

Egy zseniális tehetség elindult Magyarországról, végigjárta a fél világot, átélte a forradalmár művész szenvedését, és dicsőségét, s fél évszázad múltán újra itthon van: Uitz Béla — kiállítás nyílt a Nemzeti Galériában.

Tulajdonképpen ez az első nagy Uitz-kiállítás Magyarországon. Műveit bécsi, moszkvai, londoni és pekingi múzeumok őrzik, tárlatait látta Stockholm és Firenze, New York és San Francisco, freskói fővárosok palotáit díszítik, de itthon még mindig kevesen ismerik a hazalátogatott nyolcvan-estendős mestert, s még kevesebben alkotásait.

Nem egyszerűen Magyarország: az első magyar forradalmak indították útján. Az 1887-ben született bácskai parasztyerek, aki Temesvároztól volt esztergályos, mielőtt Budapesten művésznövendék lett, első alkotói lépéseit a társadalmi lázadás, a változtatni akaró elégedetlenség irányába tette. Az első világháború éveiben vezetője volt a mindinkább forradalmárrá váló művészcsoportnak, követte és egyengette az útját a szocializmusnak, amelyet a Tanácsköztársaság idején nagyszerűen szolgált.

A bukás után Bécsbe, Franciaországba vezet az útja. 1926-ban a Szovjetunióba megy. Nemzetközi híru meszternek járó tisztelettel fogadják. A Szovjetunióbeli negyven termékeny évről nehéz néhány sorban beszámolni, három terem, száz alkotás vár ismertetésre.

Az életmű nincs még befejezve. Nyolcvanestendős, itthoni vendégségben is új tervek forog a mester. További munkáiról beszél az alkotó, akít úgy adott Magyarország az egyetemes művészet történetnek és a nemzetközi forradalmi mozgalomnak, hogy közben mindvégig megőrizte magának is.

LENIN

Tóth Sándor

rézdomborítása.

A fiatal szegedi

művész legújabb

alkotását a Somogy

megyei pártbizottság

új székházában

helyezik el

ÍGY SZÜLETETT A FORRADALOM

Szergej Zaligin arcképéhez

Szergej Zaligin Szibériában született, az Altájon, Barnaulban végezte el a mezőgazdasági technikumot, majd néhány esztendői agronómusi munka után hidrotechnikus-mérnöki oklevelet szerzett. Jelenleg Novoszibirszkben él, a Szovjet Tudományos Akadémia Szibériai Intézetének tudományos munkatársa. És ír.

A népszerűség viszonylag későn érte utól: az 1952-ben, Moszkvában megjelent könyvével, az *Eszaki elbeszélésekkel*. Első nagy sikerét 1964-ben aratta. Ekkor jelent meg *Az Irtis partján*, amelyet a világnak csaknem minden nyelvén kiadták. Magyarul is.

Szergej Zaligin alacsony, mosolygó ember. Ötvenöt éves. Csöndesen, nagyon megfontoltan beszél.

— Sokan ünnepeltek azért, hogy az úgynevezett „életből” érkeztem az irodalomba. Ez még nem érdem, legfeljebb előny. Biztos vagyok benne, hogy az irodalomba vezető legjobb út — nem az irodalom. A tudományos munka fegyverre szoktatott. A kutatás, a kísérlet izgalma, kitartása és módszeressége nemcsak a természet titkainak megfjtésében segíthet, hanem az ember és a történelem bonyolult kapcsolatainak értésében is.

— Történelem nélkül érthetetlen a jelen. Nemzedékem az utolsó, amelyik még látta mai utunk kezdetét. Hogyan indult a forradalom? És itt lényeges az, hogy ne csak a vezetés szerepét mutassuk meg, hanem azt is, hogy miként hatolt a forradalom az emberek közé. Ahol az események már elvesztették pátozukat, ahol a változások a lehétköznapi formákban mutatkoznak meg. Miként formálta a forradalom magukat az embereket... Miként élt benne az orosz parasztban a változás lehetősége, micsoda óriási ellenállást kellett legyőzni, az előítéleteknek milyen hálozátát átvágni ahhoz, hogy máig érvünk. — Hat évig írtam új regényemet, me-

lyet a *Novij Mir* közölt, a *Sósvölgyet*. A szibériai polgárháború idején, 1919-ben, két hónap alatt játszódik regényem cselekménye. Szibériában, melyet az ellenforradalmi erők ezidőtájt szinte teljesen elszakítottak a központi hatalomtól, körülbelül hét partizánköztársaság alakult. Voltak jobban szervezett köztársaságok, voltak olyanok, melyekben teljesen elhatalmasodott az anarchia. Ezekben a köztársaságokban a nép, a felkelt nép maga gyakorolta a hatalmat. Volt olyan köztársaság, mely hatalmas területen mintegy 14 hónapig létezett. Önálló pénzt bocsátottak ki, lapjuk volt, fegyvereiket maguk fabrikálták. A nép önmagát védte. Megérezte a szabadságot — és nem akart tovább másként állni. Más kérdés, hogy tudta-e: mi az a szabadság?

— Regényem újdonsága csak részben tematikai, bár az a valóság, hogy ezekről a partizánköztársaságokról még senki sem írt. Ez azonban mellékes és semmiképpen sem irodalmi tény. Fontosabbnak tartom a szándékot: a népet fejlődésében, történetileg ábrázolni. Pontosán kell tudnunk, hogyan élt, hogyan gondolkodott... Hogyan keletkezett a szovjet hatalom? Az Auróra ágyulövése — jeladás volt. Ezzel kezdődött, de miként folytatódott? Ezekre a kérdésekre akartam válaszolni a *Sósvölgyben*.

Zaligin emberei leginkább, mint tragédiákat éltek át a polgárháborút és a kollektivizálást. Hisznek annak jószágában, ami történik, egész szívükkel igent mondanak rá, de nem akarják hinni, hogy a jót, a társadalom számára hasznosat — olykor a társadalom ellenére kell megtenni.

A forradalom éppen az életet adja azoknak az embereknek, akik kiteljesedhetnek tiszta erkölcsiségükkel.

E. Fehér Pál

senkije, semmije. Így háborgott magában nagy elkeseredésében.

Szóke Pistán azonban bosszút áll. A tolvajon! Ellopja az állatait, ellopta az örömét, a nyugalmát. De mit tegeyen, hogy megemlégesse ezt a napot is? A kúthoz indult, hogy friss vizet igyék, minden nedvet kiizzadott a nagy szaladásban. Az ital felüdüttette, kézfejével törülte meg kókadt bajuszát. És ekkor a szénahordó szekérre esett a tekintete. Ott állt az istálló végénél. Az is az övé volt! Csak a kerekai nem. Hopp, megvan! A szekéren új, hibátlan kerekai, a téesz műhelyében gyártották. Otthon a régi, hiányzó-küllős régi négy kerék. A szekér leltárban van, a brigádvezető felel érte. Kicséréli a kerekéket! Hadd fizesse meg a bitang, ha rájönnek. Ot már úgyse találják meg akkor. Meg ki is gyanakodna rá?

Így cselekedett. Két házzal arrébb lakott. Mikor besötétedett, egyenként átgurította az ócska kerekéket, haza az újakat. Közben még egy ötlete támadt. Nehogy mégis rágyanítsanak és megtalálják nála. Berecz Lajkó, a kucpec, aki még most is kívül van a közsön, biztosan megveszi. Az mindent vásárol, különösen a lopott dolgokat, potyán. Nem tévedett. Hatszáz forintot kapott azonnomban s már örült is a gyors intézkedésnek, mert még gondolta volna magát és akkor mi lenne a bosszúval.

A felidegesedett, annyit izgalmon átesett vénemberben csak nem aludt el egészen a lelkiismeret. Hogyan lehet elaltatni? A felesége halála óta nem ivott, most elindult a kocsmá felé.

— Jóestét Pali bácsi! Nahát, hogy magát itt látni és éppen zárás előtt! — köszöntötte a kocsmáros. Nem is volt rajta kívül más a helyiségben.

— Hát... megszomjaztam ebben a melegben. Hogy már záróra van, azt mondod öcsém? A fene ismeri a szokásokat, máskor meg reggelig is áll a zene-bóna. Na, adj hát egy liter bort üvegbe, akkor elviszem magam-mal.

Visszament az istállóba, beült a szénáslyukba és elkezdett iszogatni. Ritkán ivó embernek, ilyen öreg embernek könnyen megárt az ital. Pali bácsi is így járt. El is szunyadt talán. Egyszer csak arra ébredt, hogy a szomszéd istállóban nagy dörömbölés van. Botladozva indult abba az irányba. Ott a borjas tehének, még rajtuk túl a bika. Az verte a jászlat, becsavargózott a láncba.

— Az isten, te! Hát hol van a gondozód? Itt kéne neki lenni. Hej, Papp Karcsi, megint valami menyecskenél koslatasz... Na, Mátvás, netene, ne bolondozz!

A hatalmas állat fejével az alomra szorulva iszonyúan csapkodott, lábaival toporzékolt, fel volt bősülvé. Józan fejjel dehogyan ment volna közelebe Pali bácsi!

Már ott motozott a jászol körül, motyogott, káromkodott, kintlódott a vaddal, s egyszerűen alákerült a hatalmas testnek. A bika még jobban megszilajodott, ahogy képest volt rá, orrával, pofájával, mellső térdelő lábával nyomta, verte Pali bácsit.

Talán nem is marad benne élet, ha közben meg nem érkezik a szoknyavadász Karcsi. Ó aztán kihúzta az életelen testet és hegyes villájával megszelidítette a bikát. Így került Bertók Pál összetörve mentőautóval a városi kórházba.

...Sohogy sem tudott tisztába jönni önmagával. Hogy lehet valaki ilyen vén barom, hogy egyik bajt a másikra halmozza?

Persze a téeszben minden kiderült másnap. Bimbót és Rozit Szlovenscák istállójában lelték meg a két nyúzott tehene helyett, amiket a brigádvezetővel összejátszva a téesz nevében adott át az állatforgalminak. Fegyelmi bizottság elé került mind a kettő. Szóke Pistát leváltották a brigadéroságról. Szlovenscáktól pedig visszavették Pali bácsi teheneit. A másik kettő árát kifizette neki az állatforgalmi.

De a keréklopást is felfedezték, sőt azt is, hogy hova tűntek a lopott tárgyak. Az elnök személyesen ment el Bereczhez és felszólította, hogy ha nem akar rendőrkézzre kerülni, vigye vissza a kerekéket. A hatszáz forintot kérje meg majd Pali bácsitól.

Amikor a kórházból értesítés ment a faluba, hogy hazavihetik az öregét, szintén az elnök ment be érte a városba.

— Pali bácsi megsértette a közös tulajdont, megszenvedett utána, csaknem az életébe került, ezért nem állítjuk fegyelmi elé. Ilyen többé nem fordulhat elő. — Mikor látta, hogy a vén tehénész megkönnyebbül a szavakra, elmondta neki a két tehén esetét is. — Úgy, hogy otthon most már megint a mi istállónkba kövte találja őket. Ez is sikerült.

— Tényleg... Otthon vannak?... A Bimbó... meg a Rozi is? Nahát akkor fiam, most már siessünk haza! — és kopott agyarára fordította a pipát.

Olthatatlan év

Vaszilij Puhnacsov

1919

V. Puhnacsov ismert novoszibirszki költő; nemrégiben néhány napot Szegeden töltött.

Orosz... magyarok... tanácsköztársaságok... örök idők... együtt-történelem. Szemünkre távoli hajnalok vetnek lángot áttündöklőbe harcos éveken.

Oroszok... magyarok... akik először mertek: bennük szabaddá értek a korok. A tajgán harcba együtt meneteltek szibériaiak és magyarok.

Fárad a szem az ismeretlen égen, és hóviharban fuldokol a test, szívükben fény: az Altáj zord tövében a távoli, a Vörös Budapest.

Szibériának végtelen mezői, új városok, hol múlt s jövő lakik — lételek emlékműnél jobban örzi Magyarországnak testvér-fiait.

A Forradalmat égetik a lángok, a fehér horda pusztul, acsarog... Hurrát kiáltnak orosz partizánok, rohamra mennek vörös magyarok!

Fordította: Veress Miklós

Arkagyij Kulesov

NOVEMBER HETEDIKE

A. Kulesov neves szovjet-bjelorusz költő.

Ma először nem ünnepelhettem

A piros dátumot.

Fekszem a fehér falú kórteremben,

Fogyok: beteg vagyok.

Lepedőmhöz mintha bilincs kötözne, Az ajtó rám vigyáz, Rendületlenül ott strázsál fölöttem A börtönőr: a láz.

Testem erőtlen, de a gondolatra Nem törhet fájdalom. Transzparensen magasan lobogtatva Vonulok az úton.

Bár mozdulatlanul heber az ágyon A testem — létezik. Tömtött sorokban felvonul az álom, Hallom lépteit.

Fehéren rávillan a Néva-partra Az olthatatlan év, Szabadok vagytok, s veletek marad Ki viv az életért.

Georgij Dzsagarov

ÜNNEP

Elvonalbeli bolgár költő, 1925-ben született.

Október,

bearyoztad

az erdőt,

ezüsttel fedted

a folyót,

füstbe takartad

az eget,

legelőre hajtottad

a nyáját,

szeleidnek

ezer útja támad.

Lehántottad a börtönök

tetőit,

mezitláb futottál

a palotákba,

s egy nap a legelőn,

egy nap a jég ezüstjén.

füsttel a válladon,

Bulgáriába értél

egy napon.

Vesna Parun

NÉVA

Jugoszláviai, horvát nemzetiségű költőné, 1921-ben született. Tíz verseskötetet szerzője.

Valaki félhangon egy fehér szót mormolt: Néva, Észak csendje és hívás ez a szó, mintha levelek hullanának, szürke és fehér a meztelen ág e szóban.

A víz fölé hajol a szó, csepppektől harmatos, s fáradtan elúszik a birhatatlan árral, milyen különös, hogy létezik a világon egy szó, amely így hömpölyög tova.

Szomorú lányok nézik, átfolydogál az alkonyon a Néva, az ősi kertek tükröképein szemük átrajzolódik, konok csónakok ütköznek a parthoz s a néma felhők elúsznak, távozó szeretők.

Távoli Néva, nem láttam soha partjaid, madaraid elkísérik a csendes habokat, milyen különös, hogy léteznek a világon, és elkísérnek szárnyacsapásaik.

Mennyire szeretlek, fehér észak, névai alkonyat, mennyire szerettek titeket, erős emberek, s már nemcsak fényetek, de árnyaitokat a kékség mélyeiben, látomásom partszegélyein.

Fordította: Kassai Ferenc